

Источники и литература:

1. Королук Ю.Г. Кластерний аналіз регіональних систем у контексті державного регулювання соціально-економічного розвитку / Ю.Г. Королук // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2009. – № 4. – С. 174-178.
2. Ляшенко В. И. Механизмы регулирования развития малого предпринимательства в Украине : монография / В. И. Ляшенко, Е. Г. Кошелева, А. Ф. Толмачева. – Донецк : ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2008. – 495 с.
3. Пилипенко И. Кластерная политика в России / И. Пилипенко // Общество и экономика. – 2007. – № 8. – С. 28-64; Будущее экономики – в кластерных формированиях // Деловой вестник. – 2008. – № 6. – С. 12-15.

Білоусова А.Ю.**УДК 658.012****ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПОНЯТЬ "СТРАТЕГІЧНА АЛЬТЕРНАТИВА", "СТРАТЕГІЧНИЙ ВИБІР" ТА "СТРАТЕГІЧНЕ РІШЕННЯ"**

Постановка проблеми. Необхідність застосування стратегічного підходу в управлінні підприємством вже визнано і заперечень не викликає. Сьогодні дуже часто власники бізнесу в Україні (особливо це характерно для великих підприємств) прагнуть вести бізнес – підприємницьку діяльність - на західний зразок, що пояснюється інтеграцією економіки країни до світогосподарської системи, європейським вектором в її розвитку. Відповідно, в підприємницькому середовищі України спостерігаються спроби, і іноді дуже вдалі, застосування стратегічного менеджменту. Важливим аспектом застосування стратегічного менеджменту є коректність його понятійно-категоріального апарату. Сьогодні використовуються поняття "стратегічні альтернативи", "стратегічний вибір" і "стратегічне рішення". Але наскільки коректно використовуються ці поняття? Для відповіді на це запитання необхідно з'ясувати сутність цих понять, надати їхнє уточнене визначення, встановити їхній зв'язок, що і є **метою статті**.

Виклад основного матеріалу. Встановлення взаємозв'язку понять "стратегічна альтернатива", "стратегічний вибір" і "стратегічне рішення" не слід розглядати як побудову штучних міркувань, яке лише формально заслуговує на увагу. Такий взаємозв'язок дозволяє домовитися про єдине сприйняття та змістове наповнення управлінських рішень та дій з їхньої реалізації у стратегічному менеджменті, забезпечити чистоту його термінології, уникнути зайвих термінів і відтак - управлінського непорозуміння.

Для з'ясування сутності понять "стратегічні альтернативи", "стратегічний вибір" і "стратегічне рішення" необхідно встановити смислове навантаження термінів "альтернатива", "вибір" і "рішення", а також визначитися з думкою щодо сутності поняття "стратегія". Лише після цього можна виконати поставлене завдання.

У загальному сенсі альтернатива (франц. alternative від лат. alter – один з двох) – це вибір однієї з кількох взаємовиключних можливостей; одна з взаємовиключних можливостей при виборі [5, с. 17; 8, с. 20]. У формалізованих моделях вибору використовують терміни "варіанти", "можливості", "результати" та ін. Проте усі ці терміни не є синонімами, їхні значення збігаються лише у певних контекстах, пов'язаних з проблемою вибору стосовно різних конкретних застосувань.

Смислове навантаження терміна "вибір" набагато різноманітніший. Тому для уточнення понятійно-категоріального апарату стратегічного менеджменту скористуємося таким терміном "вибір", що найповніше відповідає сутності стратегічного менеджменту. Вибір – це завдання, що зводиться до виділення із заданої тим або іншим способом множини одного або декількох елементів, що володіють деякою вказаною властивістю, задовольняють якому-небудь певному критерію, у відомому сенсі виявляються переважними. Формальний вигляд вибору у наданому сенсі зводиться до такого: M – задана множина; P – предикат, визначений на M ; потрібно знайти такий $x \in M$, що $P(x) = 0$ (або всі такі $x \in M$) [8, с. 70-71].

У приведеному формальному смислового навантаженні терміна "вибір" однозначно виділяються дві частини вибору: перша – формалізація змістової проблеми, тобто побудова множини M і предиката P , включаючи збір і попередню обробку інформації для їхнього кількісного виразу; друга – робота з готовою математичною конструкцією, а саме, побудова і реалізація алгоритму розрахунків. Такий поділ може не відповідати часовим етапам, наприклад, побудова алгоритму може передувати інформаційному забезпеченню та ін. У погано структурованих завданнях термін "вибір" із поданим смисловим навантаженням застосовується з певними складнощами. Міру структурованості завдань стратегічного менеджменту можна встановити за результатами уточнення поняття "стратегічна альтернатива", оскільки саме з їхнього числа відбувається вибір у стратегічному менеджменті.

Звернення саме до наданого смислового навантаження терміна "вибір" зумовлено, перш за все, тим, що практично будь-яке завдання стратегічного менеджменту можна інтерпретувати як вибір. Такі завдання, зокрема завдання пошуку рішень характерні не лише для моделей, у тому числі економіко-математичних, але для менеджменту. Різниця в тому, що для формалізованих або добре структурованих завдань є сповна задовільний опис як множини M , з якого здійснюється вибір, і критерію, якому має задовольняти вибраний елемент – предиката P (власне, існування таких описів і може бути прийнято за визначення

добре структурованого завдання), тоді як на практиці зазвичай виникають ситуації, що вимагають ухвалення рішень при неповній інформації про M і P .

Якщо проста формальна постановка завдання вибору призводить до строгих математичних побудов і вивчається в своїх конкретних варіантах відповідними розділами математики, то погано структуровані проблеми вибору – об'єкт теорії ухвалення рішень [8, с. 70-71].

Рішення в управлінні, дослідженні операцій, економіко-математичному моделюванні – це, по-перше, вибір однієї або декількох альтернатив з багатьох можливих; по-друге, процес такого вибору. Такий вибір ґрунтується на оцінках і зіставленні очікуваних результатів прийняття тих або інших альтернатив з точки зору цілей, поставлених у вирішуваному завданні. Для ухвалення рішення, таким чином, необхідні: чітко сформульована мета; список альтернативних можливостей (стратегій, тобто варіантів розподілу сил і засобів і так далі) і правила вибору між ними, тобто в загальному випадку критерій якості рішення; знання чинників, які можуть вплинути на результат при ухваленні того або іншого рішення [8, с. 457].

Отже, аналіз смислового навантаження термінів "альтернатива", "вибір" і "рішення" показує їхній взаємозв'язок, що має суперечливий характер: альтернатива – це вибір, рішення – це вибір, а ось вибір – це виділення із заданої множини одного або декількох елементів, тобто утворюється замкнуте коло. Можна припустити синонімічність цих термінів, кожен з яких застосовується у конкретному контексті і відображає певні нюанси предметного поля дослідження. Підтвердження сказаному знаходимо у літературі: рішення – це вибір альтернативи [2, с. 45]; ухвалення рішення – це вибір [1, с. 23].

Далі розглянемо смислове навантаження термінів "альтернатива", "вибір" і "рішення" у стратегічному контексті, для чого необхідно визначитися з поняттям "стратегія". Єдиного простого визначення цього поняття не існує. У загальному виді стратегія – це спосіб використання коштів та ресурсів для досягнення поставленої мети, це генеральна програма дій, у якій виділено пріоритети проблем та ресурсів для досягнення поставлених цілей [3, с. 209]. У більш уточненому сенсі стратегія – це принцип поведінки або слідування певній моделі поведінки, створення шляхом різноманітних дій унікальної та цінної позиції, це перспектива, тобто основний спосіб дії організації, за незабутнім визначенням П. Друкера – теорія бізнесу [7, с. 16], узагальнена модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координації та розподілу ресурсів компанії [6, с. 565].

Виходячи зі сказаного, враховуючи часовий горизонт, що задається стратегією, поняття "стратегічна альтернатива" визначається як варіант розвитку подій, які можуть настати за результатами ухвалення тих або інших довгострокових рішень [4, с. 21]. Стратегічний вибір класики стратегічного менеджменту А.А. Томпсон та А. Дж. Стрікленд визначили як єдність дій і підходів, що утворюються внаслідок зв'язування бізнес-рішення з конкурентоспроможними діями, що зібрані з усієї компанії, в єдиний вузол [6, с. 16].

Стратегічні рішення найчастіше розглядаються як управлінські рішення, які орієнтовані на майбутнє, закладають основу для ухвалення оперативних управлінських рішень, пов'язані з відповідною невизначеністю, враховують неконтрольовані зовнішні чинники, пов'язані із залученням значних ресурсів і тому мають надзвичайно важливі, довгострокові наслідки для підприємства [9].

Отже, поняття "стратегічна альтернатива", "стратегічний вибір" і "стратегічне рішення" не можна визнати так само взаємозамінюваними як терміни "альтернатива", "вибір" і "рішення". Проте поряд зі зменшенням очевидності взаємозв'язку понять "стратегічна альтернатива", "стратегічний вибір" і "стратегічне рішення" зменшується і суперечливість характеру цього зв'язку. Очевидно, що саме стратегічний контекст впливає на характер цього взаємозв'язку, оскільки поняття "альтернатива", "вибір" і "рішення" поєднано у межах стратегії і тому мають певним чином співвідноситися між собою.

Стратегічній альтернативі властива ймовірність розвитку подій. З точки зору стратегічного менеджменту стосовно поняття "стратегія" поняття "альтернатива" необхідно сприймати як ймовірність однієї з взаємовиключних можливостей; у зв'язку з тим, що стратегія сама по собі передбачає багато способів досягнення поставленої мети, поняття "альтернатива", як необхідність вибору однієї з двох або кількох взаємовиключних можливостей, некоректне. Таким чином, можна дійти висновку, що поняття "стратегічна альтернатива" є, радше, символом, ніж реальним поняттям стратегічного менеджменту, оскільки символізує множину можливостей розвитку та напрямів діяльності підприємства і ймовірність кожного з них.

Поняття "стратегічний вибір", виходячи з того, що його не можна привести до чітких математичних побудов, недоречно застосовувати у стратегічному менеджменті, принаймні не звертаючи увагу на стратегічне рішення. Якщо наведену вище модель імплементувати до стратегічного менеджменту, то M (задана множина), є множиною стратегічних альтернатив, а P (предикат), визначений на M – метою діяльності підприємства, яка до вибору або розробки певної стратегії не може бути структурованою. Таким чином, стратегічний вибір можна зробити лише після багатьох стратегічних рішень та перевірки адекватності цих рішень за критеріями, що наведено А.А. Томпсоном та А. Дж. Стріклендом: ступеня відповідності, переваги у конкурентній боротьбі та інтенсивності діяльності [6, с. 101-102].

Висновки. Певна взаємозамінюваність термінів "альтернатива", "вибір" і "рішення" вплинула і на взаємозв'язок понять "стратегічна альтернатива", "стратегічний вибір" і "стратегічне рішення". За результатами проведеного аналізу засадничим поняттям у стратегічному менеджменті виступає поняття "стратегічне рішення", а похідними від нього – "стратегічна альтернатива" і "стратегічний вибір". Стратегічну альтернативу можна тлумачити як варіант розвитку подій внаслідок ухвалення стратегічного рішення, а стратегічний вибір – як те ж саме стратегічне рішення, у якому спостерігається у конкретному випадку єдність дій і підходів щодо конкурентоспроможного позиціонування підприємства. Звідси поняття

"стратегічна альтернатива" і "стратегічний вибір" є у стратегічному менеджменті, радше, поняттями-символами, ніж поняттями з конкретним змістовим наповненням. Символічність понять "стратегічна альтернатива" і "стратегічний вибір" не перешкоджає їхньому використанню у стратегічному менеджменті, але опорним поняттям виступає все ж такі поняття "стратегічне рішення".

Джерела та література:

1. Бажин И. И. Информационные системы менеджмента : учеб. пособие / И. И. Бажин. – М. : ГУ-ВШЭ, 2000. – 688 с.
2. Башкатова Ю. И. Управленческие решения : учеб. пособие по изуч. дисцип., руководство, практикум, тесты и учеб. программа / Ю. И. Башкатова; Московский гос. ун-т экономики, статистики и информатики. – М. : МЭСИ, 2005. – 184 с.
3. Всеобщая история менеджмента : учеб. пособие / И. И. Мазур, А. Г. Поршневу, В. Д. Шапиро, Э. М. Коротков, Н. Г. Ольдерогге; под общ. ред. И. И. Мазура. – М. : ИЦ "ЕЛИМА", 2007. – 784 с.
4. Гершун А. Технологии сбалансированного управления / А. Гершун, М. Горский. – СПб. : СПбГТУ, 2006. – 243 с.
5. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : Азбуковник, 1998. – 944 с.
6. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии : учеб. для вузов / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд; пер. с англ. под ред.: Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. – М. : Банки и биржи; ЮНИТИ, 1998. – 576 с.
7. Школы стратегий. Стратегическое сафари: экскурсия по дебрям стратегий менеджмента / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лэмпел; пер. с англ. под общ. ред. Ю. Каптуревского. – СПб. : Питер, 2002. – 330 с.
8. Экономико-математический энциклопедический словарь / гл. ред. В. И. Данилов-Данильян. – М. : Большая Российская энциклопедия; ИНФРА-М, 2003. – 688 с.

Блажевич О.Г.

УДК 336.748

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність проблеми. Сучасний стан розвитку національного господарства України вимагає розробки обґрунтованих напрямів і заходів, спрямованих на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності всіх суб'єктів господарювання, зокрема будівельних підприємств. Фінансово-економічна криза 2008 – 2010 рр. довела, що будівельні підприємства не мають достатнього рівня фінансової безпеки. У зв'язку з цим необхідно змінювати напрями розвитку фінансово-господарської діяльності будівельних підприємств, впроваджувати нові методи і механізми управління фінансовими процесами, забезпечувати умови для підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Проблеми фінансової безпеки підприємств досліджували різні вчені, зокрема Барановський О.І. [1], Білик М.Д. [2], Горячова К.С. [3], Гудкова А.В. [4], Єрмошенко М.М. [5] та інші. Однак питання фінансової безпеки будівельних підприємств, напрями підвищення рівня їх фінансової безпеки не досліджували українські вчені.

Мета роботи. Дослідження напрямів підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств обумовлено необхідністю розробки відповідних наукових положень і практичних рекомендацій, які будуть позитивно сприяти розвитку фінансів будівельних підприємств. Метою статті є обґрунтування наукових положень щодо напрямів і заходів підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств.

Основні результати дослідження. Будівельні підприємства складають основу будівельного комплексу країни і повинні постійно збільшувати обсяги будівництва нерухомості. Перш за все, це стосується нарощування обсягів житлової нерухомості, яка є важливішим показником розвитку не лише будівництва, а й всього соціально-економічного розвитку держави. В Україні ефективність фінансово-господарської діяльності будівельних підприємств не завжди відповідає сучасним потребам, що вимагає розробки відповідних напрямів та заходів, спрямованих на підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Фінансово-господарська діяльність, а, отже, і фінансова безпека будівельних підприємств залежить як від самих будівельних підприємств, так і від зовнішнього середовища, зокрема впливу світової економіки, національної економіки, економіки регіонів, держави, місцевої влади, різних юридичних і фізичних осіб, які можуть бути як кредиторами чи постачальниками будівельних матеріалів, так і замовниками-інвесторами, покупцями нерухомості, контролюючими органами, податківцями тощо.

Для обґрунтування основних напрямів підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств необхідно застосувати ієрархічний підхід, який дає змогу системно підійти до вирішення поставленої проблеми. Ієрархічний підхід базується на виявлених п'яти рівнях: мегаекономічний; макроекономічний; мезоекономічний; мікроекономічний; наноекономічний. Розкриємо основні напрями забезпечення високого рівня фінансової безпеки будівельних підприємств за кожним з ієрархічних рівнів.

1. Мегаекономічний рівень. Основні напрями підвищення рівня фінансової безпеки: